

Ljiljana Šarac

Dok
svetac bdi

■ Laguna ■

Copyright © 2022, Ljiljana Šarac
Copyright © ovog izdanja 2022, LAGUNA

*Mojim bakama Ružici i Nataliji.
One su umele da svojom ljubavlju čvrsto drže porodicu
na okupu.*

PORODICA PAUNOVIĆ

Veljko i Miroslava

Milenko i Bogdana

Marko i Nevenka

Dobrica i Mila

Danica (ćerka) i Nenad (sin)

PORODICA VASILJEVIĆ

Ljubinko i Jadranka

Sreten i Smiljana

Života i Slobodanka

Bojan i Dragica

Nebojša (sin)

Saša, Milin brat, njegova supruga Sara

Komšija Ratko Tubić, njegova sestra Bisa, unuk Todor

1

Tama je sat po sat prebiralala brojanice noći. Ljubičasta koprena, ukrašena crnim resama, prekrila je prozore. Vrata koja su leti često ostavljena otvorena, samo sa navučenom zavesom ili komarnikom, sada su bila zatvorena, a ponegde i zaključana. Po stepeništu i stazama bio je posut pepeo da beton ne bi poledio. Kako je noć odmicala, vidljivost je slabila. Mrak se zgusnuo kao dobro ukuvano slatko. Pramenčići magle, poredili po tlu, polako su se dizali uvis. Skrivali su obrise svega što bi se našlo ispred njih.

Kuće su bile raštrkane duž glavnog i sporednih puteva kao da ih je nasumično spustila neka nevidljiva ruka. Bile su okrenute uglavnom na istok ili jug. Okrečene u belo, belasale su se u tami. Uz njih su se tek nazirali visoki drvljanici i pomoćne prostorije.

Sve je bilo mirno i nepokretno kao na umetničkoj slici, samo se iz ponekog odžaka izvijao tanak končić dima. Sa krovova su visile tek formirane malene ledenice. Na nebu su treperili zvezdani plamičići. Bili su jedva vidljivi, činilo se da će ih sledeći nalet vetra utrnuti. Mesec je kao oreol sveca upotpunio nebesku fresku. Sivi oblaci, kao od izgrebenane vune, ušuškali su spavača u nebesku postelju. Kada bi se pokrenuli, činilo se da ih on s vremena na vreme pomera svojom rukom. Iz visokog

mekog jastuka, koji beše podmetnuo pod glavu, počelo je da ispada belo pahuljasto perje.

Ulične svetiljke su poput šestara opisivale oko sebe krug zlatne svetlosti. Njihov sjaj hvatala su i reflektovala brojna ogledalca nastala na tlu usled mraza koji je skorio vlažnu zemlju i inje. Ranoranioci će prvi u novom danu ostaviti svoje stope po snegu napadalom tokom noći.

Tišina je zaštitnički zagrlila usnulo selo. Mačke su ušuškane spavale u dnu kreveta ili pokraj šporeta, koje su puštali da se ugase samo kako bi ih očistili. Utihnulo je čak i lavež pasa.

No potpuni mir nije mogao dugo trajati. Kako se primicala zora, tako je vetar počeo da se provlači kroz smrznute grane koje su zveckale kao staklići. Led na njima pucketao je kao kada se kokaju kokice. Zanjihale su se i zazvonile metalne kićanke na obrubima tremova i terasa. Severac je zviždućući ubrzavao korak. Vetar je nekoliko puta pocupnuo, pa potrčao, da bi na kraju protutnjao kroz sokake, kao trkač koji vodi u poslednjem krugu. Njegovi hladni prsti obrali su u baštama i najizdržljivije hrizanteme i pobacali ih unaokolo kao šarene konfete.

Kao na ljuljašci, okačio se i njihao o skorele košulje i čaršave koji su u nekim dvorištima ostali na žici.

Gole grane vočki povijale su se prateći ritam nevidljivog svirača. Na slici urađenoj gvaš tehnikom prkosno su se zeleneli samo borovi i šimširi.

Obližnjim drumom satima nije prošlo nijedno vozilo. Pahulje su ga istrajno prepokrivale dok se nije izgubio pod belim pokrivačem. U daljini se začulo potmulo brujanje. Kamion čistač razgrtao je nanose i posipao so po putu.

Decembar je studenim dahom okovao čitav Podunavski okrug. Noć se rastegla kao harmonika veštog svirača.

* * *

Selevac se još nije promeškoltio ispod ledene pokorice. Ličio je na senku džina koji se raskoračio na potezu između

Mladenovca i Smederevske Palanke, raširio ruke između Bačince i Badljevice, a licem se okrenuo na sever prema Smederevu, pogledom tražeći modru vodu Dunava. Velika je prednost bila živeti na toj tromeđi. Seljani su bili podjednako upućeni na obližnje gradove, uzimajući ono najbolje od svakog od njih.

Obožavali su svoje selo, bilo im je celi svet.

Znali su koliko je njihova zemlja rodna i plodna. Sve što su zasadili, posejali, kao prut poboli, izniknulo je, izdžikljalo, olistalo, dalo plod... Nikada niko njihov nije bio gladan. Radili su mnogo, ali su zato obori, ambari, magaze, trapovi, podrumi bili puni. Vreme su odvajkada merili po sunčevom hodu, nisu stajali od jutra do mraka.

– Mi ne umemo drukčije – za nauk, u amanet, ostavljali su svojim najmlađima savet da budu čestiti, odgovorni, radni.

Prošlo je više od dva veka otkako su se tu doselile prve porodice. Kupile su posede na kojima će se skućiti. Domete su gradile marljivo i sporo. Temeljno. Za sebe. Ljudi su ih zidali svojeručno, pomažući svesrdno i drugima koji su započeli isti posao. Radili su i štedeli, pa su s vremenom dokupljivali livade, njive, lugove, bašte... Uz potoke zasađivali su vrbake, na međama hrastove, uz kolibe dudove i dren. Sve što im je trebalo uzgajali su sami. Ono što pretekne iznosili su i prodavali. Čega god su se latili, polazilo im je od ruke: uzgoj stoke, usevi kukuruza, pšenice, zasadi vinograda, voćnjaci, vrtovi...

– To je zato što se ne štedimo, volimo ono što radimo. Na svojoj zemlji se rađamo, od nje živimo, niko je ne poznaje bolje od nas, niko je ne voli više od nas, zato spokojno u nju i odlazimo... – rado su s godinama stečenu mudrost delili s mlađima.

Zahvaljujući imanjima koja su znatno proširili, domaćinstva su bila udaljena jedna od drugih. Zbijeno su stajala samo ona podignuta duž puta. Tu su uglavnom prizemne kuće znatiželjno izvirivale iza kratkih stazica obrubljenih cvećem. Ograđene su bile niskim drvenim tarabama, sa obaveznom kapijicom i velikom kapijom za prolaz zaprežnih kola.

Po dvorištima su od proleća do jeseni slobodno šetali, ključali i po zemlji čeprkali kokoške i petlići kitnjastih repova. Pojedina domaćinstva su se dičila i patkama i guskama.

– Naše selo nije ušoreno kao ona preko – govorili su misleći na vojvođanska naselja. – Mi se umorimo dok stignemo do prvog komšije – znali su Selevčani da se našale.

* * *

Kada je zora sanjivo zatreptala, u staroj kući Paunovića počela je da žmirka sijalica. Njoj se brzo pridružila druga. Najstariji članovi su se prvi probudili. Hrlili su u susret novom, za njihovu porodicu izuzetno važnom danu.

* * *

Preci su im u taj kraj došli sa Kosova krajem osamnaestog veka, uoči velikih buna. Prvo su se nastanili usred njiva u Starom Selu. Posle više decenija napornog rada preselili su se i primakli centru i dobrostojećim familijama koje su živele u njemu.

Odvajkada su Paunovići bili poznati po snalažljivosti i prilagodljivosti. Nisu se, kao drugi, vezali isključivo za zemljoradnju, voćarstvo ili stočarstvo. Oni su i proizvodili, trgovali i preprodavali, imali vodenicu, spretno su izrađivali burad, volovske jarmove i preslice od drveta...

Zbog predusretljivosti i ljubaznosti koju su ukazivali svakome ko poslom do njih navrati, rasli su im i ugled i uticaj. Naposletku su uspeli da kupe veliki komad zemlje pokraj glavnog puta, u samom srcu sela. S vremenom su postali jedna od najimućnijih porodica. Mnogi su se divili napretku koji su postigli. Sлагali su se da su časnog i poštenog do njega došli. Bilo je i onih koji su im zavidele, maštajući da ih dosegnu i prestignu.

Mesto na kom su se konačno nastanili bilo je kao iz starih narodnih priča. Sa gornje strane zaštićeno, i od pogleda

sakriveno, visokim topolama. U dnu dvorišta proticao je potok Košarna. Leti se odatle čulo horsko kreketanje žaba, a zimi su se deca klizala po ledu koji bi ga celog okovao.

Čitavo imanje prostiralo se na blagoj, od jutra do popodneva osunčanoj padini. Na samom vrhu izgradili su, na raskršću devetnaestog i dvadesetog veka, stamenu i prostranu kuću, sa dva ulaza, dva dimnjaka, dve spavaće sobe, velikom centralnom zajedničkom prostorijom, ostavom i gostinskom sobom koja se pružala celom njenom dužinom. Okruživali su je travnjak i leje sa cvećem. Podno prozora mirise su širili šeboj, ljiljani, zdravac, božuri...

Decenijama je rasla, opstajala i svoje grane obavijala oko oluka roze ruža puzavica. Prvi domaćini dali su da se u blizini iskopa bunar, uprkos tome što su na međi sa komšijama imali stari, zajednički, čija voda je važila za najbolju u celom kraju. Pored svoga postavili su nisku klupu za kratak predah i odlaganje praznih i punih sudova za vodu.

Zasadili su šljivik, pokoju trešnju, jabuku, višnju, dunju... da imaju za kompot, slatko i pekmez. Sa prozora koji su gledali na unutrašnje dvorište uživali su kada voćke probegaraju, zametnu plod, zru...

U podnožju padine, uz potok, preorali su plodnu crnicu i tradicionalno uzgajali povrće u vrtu koji je bilo lako zalivati.

Desno od kuće pružao se ravan travnati deo na koji su se nastavljali koš pun kukuruza, magaza, obori, kokošinjac i štala. Broj pomoćnih prostorija iz godine u godinu se uvećavao. S njima u nizu bili su poravnati stogovi sena i plastovi slame. Ispod venjaka stajala su drvena zaprežna kola, kanate i čeze. Levo od njega pružali su se malinjak, kupinjak, nekoliko redova posađenih jagoda i ograda, koja ih je delila od dvorišta porodice Vasiljević.

2

Milenko Paunović boravio je u desnom krilu stare, dobro očuvane kuće, koja je bila i ostala stožer okupljanja svih članova porodice. Čvrste drvene konstrukcije, oblepljena slamom i blatom, pa okrečena u belo, odolevala je vremenu. Zimi topla, leti senovita, bila je udobna i laka za održavanje. Decenijama joj je i unutrašnjost osvežavana gašenim krečom. Sloj po sloj se iz godine u godinu taložio i počeo da puca i otpada, pa su na zidovima i plafonu nastale neobične figure u koje je starina umeo da satima bude zagledan. Noktom je ponekad iz dosade skidao čitave komade naslaga.

U mladosti je bio ćutljiv. U zrelim godinama je znao da mu se razveže jezik na teme koje su ga naročito zanimale.

– Za dve godine napuniću osam banki – s ponosom je govorio i prsio se koliko su mu dozvoljavala bolna leđa. Godine ga nisu opterećivale. Nosio ih je s lakoćom, kao da im prkosi.

– Baš zato što sam star, treba da vodim računa šta ću obući, obuti, kada ću se podšišati i obrijati... – voleo je da kaže i poruči šta treba da mu nabave kada pođu da pazare u gradu.

Proređenu kosu češljao je unazad. Tako mu je do izražaja dolazilo visoko čelo, i to samo kada bi skinuo šešir. Ostao je

veran stečenoj navici još od dana kada su mu se proširili zalisci, a on, kao i ostali vršnjaci, počeo da ga nosi. Nije ga skidao ni u kući.

– Ne volim da mi glava bude bosa – šalio se.

Tek pri raspremanju za spavanje okačio bi ga o ekser koji je ukucao u štok vrata za tu namenu. Oni noviji, raznih boja, stajali su na šifonjeru u kutijama. Leti je voleo slamnate sa šarenim ukrasnim trakama, ili od tankog platna bež boje. Zimi je birao sive, crne ili tamnobraon od čoje. Ti šeširi ostali su kao odjek nekadašnjeg kicošenja. Od reume su mu se iskrivili zglobovi na rukama i nogama. Mršavi prsti bili su poput suvih grančica. Nije voleo da ih drugi gledaju, pa je stalno navlačio rukave džempera ne bi li ih sakrio. S vremenom mu je to postala navika koja ga je smirivala.

U mladosti je bio vitak i visok. Govorili su da je štrkljast. S godinama se pogrbio, pa je svima izgledalo kao da se smanjio i skupio. Nosio je tamne boje, od jutra do mraka sedeo pored šporeta i tako povijenih leđa, dugog nosa, koji se isticao na njegovom mršavom licu, ličio na gavrana koji čuču na žici. Čak mu je i glas bio promukao od višedecenijskog pušenja i pomalo kreštav. Kao mlad nije puštao brkove. Počeo je onda kada je izgubio prve zube.

– Moram da se zamaskiram – gladio ih je prstima, uživajući u novom ukrasu.

Sve teže je hodao, ali nije voleo da lenčari. Još uvek je uspevao da obiđe dvorište i najbliže njive, oreže i okalemi voćke, naoštri motike, otkuje kose, napoji stoku, okruni i samelje kukuruz... Njegovo budno oko videlo bi gde je potrebna pomoć, orno se laćao posla i nije odustajao dok ga ne završi. Radovao se kada bi osetio umor pošto bi legao da spava.

„Bio je ovo jedan dobar dan“, s ponosom bi zaključio.

Na suprotnoj strani stare kuće obitavala je njegova snaha Nevenka. Unuk je sa ženom i decom živio u istom dvorištu u drugoj, novoizgrađenoj. Kao zlatna kopča povezivala ih je

zajednička česma, koju je poput prirodnog suncobrana natkriljivala rodna trešnja.

Isprva su snaja i svekar mislili da će samovati u prevelikoj građevini koja je odjednom zjapila prazna nakon što su se Dobrica i Mila iselili. Ispostavilo se da su se prevarili. Dvoje mladih je u svojoj kući samo noćivalo. Na doručak su dolazili kod Nevenke, a ona je preuzela na sebe da kuva i ostale obroke.

Velika dnevna soba, koja je odvajkada služila kao kuhinja i trpezarija, bila je i dalje mesto okupljanja i predaha svih članova porodice. Uza zid se protezao dugačak sto izrađen od orahovog drveta. Za sedenje oko njega koristili su klupu, stolice i dve naslonjače. Naspram njega bio je kredenac rezedo boje, u kome su stajali sudovi, a u zastakljenim delovima čaše i šoljice za kafu. Na njegov vrh Nevenka je poređala jabuke i dunje.

Preko brodskog poda, nedavno ishoblovanog i prelakiranog, prostrli su veliki tamnocrveni tepih s drap resama.

Pored vrata koja su vodila u drugi deo kuće stajao je smeđerevac. U ćošku, u gajbici uredno su naslagali drva, granje, nasitno isečenu šašu i koćanje. Iznad šporeta je bila okačena drvena polica sa kutijama za so, šećer i brašno.

Svako je u toj sobi našao svoje mesto. Milenko i leti i zimi pokraj šporeta, koji se nikada nije gasio, Nevenka na stolici između prozora i stola, a Dobrica i Mila prekoputa, na kauču na kom se, koju godinu kasnije, između njih gnezdila mezimica Danica. Devojčica je napunila šesnaest godina kada je dobila brata Nenada. Otac i majka su dečakovim imenom stidljivo poručivali kako je došao na svet.

* * *

Pre poja prvih petlova, po navici, najstariji član domaćinstva zbacio je jorgan, ustao iz tople postelje, stresao se u prohladnoj sobi, ogrnuo se kožuhom, obuo vunene nazuvke i papuče pa prišao malom šporetu koji je ložio samo kad baš stegne zima.

Ugalj koji je ubacio pre nego što je pošao na počinak sačuvao je žar.

U polutami je više napipao nego video sitna drva napakovana u korpi. Unakrsno ih je složio i dunuo da se vatra razgori. Čučeći, sačekao je još koji trenutak, pa kada je plamen počeo veselo da liže iverke, uzeo je jednu veću cepanicu, ubacio je i zatvorio vratanca. Osvrnuo se, iako je bio sam u sobi, pa iz paklice, sklonjene iza saksije sa begonijom u prozoru, izvukao cigaretu. Odškrinuvši jedno krilo, ispušio ju je, blago se tresući od hladnoće.

„Nisam mali da se skrivam“, pomislio je s nelagodnom, ali se ipak trudio da ga niko ne vidi jer nije želeo da danima nakon toga sluša savete i kritike. „Jesu svi dobronamerni, ali su dosadni koliko uporno ponavljaju iste stvari“, otpuhnuo je sa uživanjem poslednji dim.

Kao ranoranic bio je zadužen za poslove u prvim jutarnjim satima. Zato je odmah otišao do velike sobe koja se nalazila pored njegove. Prišao je šporetu na kom je snaja Nevenka ostavila lonac ukraj plotne sa složenom i vodom nalivenom sarmom, da se tokom noći polagano krčka. Pobrinuo se da se i tu vatra rasplamsa i veselo zapucketa. Uhvatio je lonac za ručke i povukao ga na sredinu kako ga beše zamolila. Trebalo je da izbije još jedan ključ, pa da ga nakon toga skloni i spusti na crep koji je ležao na podu u ćošku.

Klimnuo je glavom kao da nekome potvrđuje kako je još jedan važan zadatak priveden kraju, vratio se u svoju sobu i počeo da se oblači. Na dvema stolicama, ispred šifonjera, stajale su stare i nove stvari koje je prethodne večeri spremio da mu budu pri ruci. Prva gomila bila je povelika jer su najavili hladan dan.

Nakon preležane upale pluća bio je još rovit i osetljiv. Otkako je kašalj uminuo, osećao se preporođeno. Prethodne večeri su na dnevniku spomenuli u naredna dva dana moguće snežne padavine, pa je pomislio kako mora pripaziti kada bude silazio sa visokog praga.

„Može da se desi da sneg prepokrije poledicu.“

Znao je da će češće nego obično izlaziti iz kuće. Obukao je rolku preko potkošulje, džemper i povrh svega kožuh, od koga se nije odvajao ma koje da je godišnje doba bilo.

„Stare kosti“, setno se osmehnuo. Prvo je uzeo dugačke gaće, pa zatim zelene čojane pantalone. „Bog te pita od kada su“, pomislio je navlačeći ih. Na kolenima se behu isteglile, u struku su mu bile preširoke, a po sebi su imale sitne tamne fleke. „Ne znam da li iko danas još šije ovakve...“, spretno je vezao kanap koji mu je služio umesto kaiša. „Šta ću kada sam zagubio onaj vojni opasač...“, pogledao je oko sebe kao da će ga ugledati nemarno prebačenog preko čiviluka iza vrata ili prastarog vojničkog sanduka, još iz vremena njegovog oca, od koga nije mogao da se rastane.

U prolazu je rukom prešao preko druge gomile, koja je bila znatno manja. Spremni su ga čekali odelo i bela košulja, nove čarape i skoro kupljeni šešir. Svečano odeven, bez štapa u rukama, pozdravljaće goste, osećajući jezu kako mu se penje uz kičmu. Odškrinuo je vrata i u hodniku ugledao snaju, koja ga još ne beše primetila.

Te godine dobila je slavljeničku tortu jer beše navršila šezdesetu. Sve komšinice, pa i mlađi ukućani zadirkiivali su je hoće li moći da ugasi toliko svećica. Ona se branila, želeći da je ostave na miru, i govorila da ne treba da prave cirkus od toga. Bila je oštra na jeziku kao i obično. Kada se proslava, koju nije želela, završila, dok je rasklanjala trpezarijski sto, rekla je setno, više za sebe: – Kad pre proleteše ovolike godine?

– Nosiš ih s ponosom – udelio joj je Milenko kompliment, što gotovo nikada nije činio. Želeo je da joj oda priznanje jer je znao da su sabrale i lepe uspomene i nesreće koje je preturila preko glave. – Ti držiš ovu kuću na svojim leđima!

Decenijama su teglili svako svoje breme bez roptanja. Živeli su udaljeni samo dužinu hodnika, u koji tek što nije zakoračio, a osećao je da ih čitavi svetovi razdvajaju. Mogao je da razume

zašto bi ponekad lako i brzo planula i izgovorila i ono što ne misli.

„Ona se tako brani od sveta i života koji su često bili protiv nje...“, pomirljivo je zaključio, dok je u polutami posmatrao snajina povijena leđa.

Kada su je onomad zadirkivali pevajući joj rođendansku pesmicu, nije mu se činilo da su joj godine koje ima teret. Međutim, tog jutra, dok je mislila da je sama, beše se opustila. Koža joj je bila kao mleko bela, ali izborana na čelu i oko usta. Kapci su joj dopola prekrili oči kao da nema snage da ih do kraja otvori. Marama još beše čvrsto vezana ispod brade. Nosila je tamnobraon vuneni prsluk, koji je sama isplela i ofarbala u dunjinom lišću, i do pola listova dugu maslinastozelenu suknju.

„I u njene kosti se uvukla studen...“

Setio se još jednog čoveka kome je kao i njima povazdan bilo hladno.

„E, dobri moj, red je da te se na današnji dan setim... Ti si to i te kako zaslužio...“

3

Veljko Paunović, otac Milenkov, bio je izuzetno vredan i uporan čovek. Uspeo je da se opismeni uz pomoć svog rođaka i počne vrlo rano da čita crkvene knjige.

Visok, pomalo povijenih leđa, delovao je kao da se nagine da bi sagovornika bolje čuo. Šiljata brada, tanke usne i svetle spojene obrve davale su njegovom licu ozbiljan izgled. Čemu god da se posvećivao, činio je to predano i detaljno. Knjige su mu rano postale najvažnija preokupacija. Seoski sveštenik uočio je već u njegovoj ranoj mladosti koliko je pobožan i predložio da mu pomaže o velikim praznicima. Zbog pedantnosti i odgovornosti dečak je za kratko vreme postao nezamenljiv. Stoga je bilo očekivano da nakon odslužene dve godine u vojsci, po povratku kući, nastavi da radi u crkvi. Nije zapostavljao ni svoje domaćinstvo, ali ga je srce vuklo u selevačku crkvu posvećenu Svetoj Trojici. Duša mu je iskala mira i nalazila ga samo na osvećenju zemlji. Kako zakorači u crkveno dvorište, osetio bi da mu se milina razliva grudima i da mu srce peva. I inače je voleo osamu, pa mu je senovitost crkve bila i zaklon i molitveni kutak.

Njegovi preci su u svojoj postojbini slavili Svetog Nikolu, pa su i u pitomom selu, u kom su se nastanili tražeći sigurnost i

bolje uslove za život, nastavili da poštuju svog sveca. Tako su se Paunovići u Selevcu ugnezдили između brojnih familija koje su se delile na „mitrovce“ i „jovanjce“, nazvane tako u zavisnosti od toga da li su slavili Mitrovdan ili Jovanjdan. Ti mnogobrojniji su zadirkivali svoje nove komšije da im odgovara da kod njih zajedno dolaze i proslavljaju Nikoljdan.

Za slavu se ni u jednoj kući, ni onoj nadničarskoj ni gazdinskoj, nije štedelo. Za nju se dugo pripremalo i planiralo. Radovali su joj se i ukućani i gosti. Bila je to prilika da se okupe, ispričaju, počaste, a neretko i zapevaju.

U celoj familiji Veljko je prednjačio u pobožnosti. Otac ga je više puta prekorio što posao kod kuće čeka dok on od jutra do mraka vreme provodi u crkvi. Mladić se nakon toga trudio da pomiri obaveze sa svojom nasušnom potrebom. Kako je bio vredan, čestit, dobrodušan, otac nije uspevao da se dugo ljuti na njega, već je odmahivao rukom, pa bi se odmah potom prekrstio, pogledao u nebesa i pomirljivo mrmljao:

– Neka ga, mogu ja još neko vreme sam...

Prva seoska crkva u Selevcu bila je sagrađena tamo gde je naselje i poniklo, u delu koji se zvao Ladna voda, ali su je Turci zapalili i sravnili do temelja. Predmet spora seljana bio je gde da se podigne nova. Nisu uspeli da se dogovore, pa su pozvali kneza Miloša Obrenovića da dà konačan sud o tom pitanju. Uzalud mu je većina predlagala da to bude gde i pre, on je udovoljio svojim poslušnicima i odredio mesto u Mangulskom kraju.

Nova crkva sagrađena je, po uzoru na uništenu, od hrastovih brvana, a prekrivena šindrom. Naknadno su joj, preko tog, postavili drugi krov od crepa. Osveštana je 1838. U njoj je vladala posebna atmosfera zbog mrkog tamnog drveta, treperavih žižaka kandila i večito upaljenih sveća, te je sve bilo ušuškano u meku polutamu, istovremeno tajanstvenu i prisnu.

Veljko je osećao da je tu najbliže Bogu. Činilo mu se da druge, veće i raskošnije crkve Tvorca udaljavaju od malog

i grešnog čoveka. U intimi svetog mesta kao da je svaka reč stizala direktno onom kome je upućena. Molio se Bogu i svom Svetom Nikoli, istinski ubeđen da ga čuju i štite. Trudio se da načinom na koji živi, knjigama koje čita, dobrim delima i molitvama, te pomoći bude dostojan.

* * *

Oduvek je više voleo da se druži sa knjigama i ikonama nego sa vršnjacima. Maštao je da se zakaluđeri i život posveti gospodu Isusu Hristu, za šta njegov otac nije hteo ni da čuje. Našli su se na pola puta. Oženili su ga čim je ušao u osamnaestu, pre no što je otišao u vojsku. Dovedi su mu nevestu iz dobre kuće, a on je nastavio da služi u crkvi kao što je i do tada činio.

Brak je Veljka zatekao nespremno, premladog. Zbunjenog. Koja god da je tada stala pred njega, ne bi imala šanse da dobije ono o čemu nežna ženska duša sneva. Zato se nova snaša Miroszlava našla pred velikim iskušenjima. Muž joj je bio ućtiv, ali se držao na odstojanju. Dugo su ostali stranci. Spavali su leđa o leđa mesecima. Kao srećna okolnost pokazala se razlika u godinama. Miroszlava je bila dve godine starija od mladoženje, posedovala je dovoljno zrelosti i strpljenja da se brak očuva, a za budućnost postavi nerazrušiv temelj.

* * *

Veljko je 1939, kada mu je bilo dvadeset, već imao sina od godinu dana. Video ga je tek nekoliko puta na retkim odsustvima iz vojske. Po povratku, Milenko se mesecima nije usuđivao da mu priđe jer ga se plašio. Taj zazor i nesposobnost da se do kraja zbliže pratili su ih čitavog života.

Služeći u Nišu, Veljko je slušao govorkanja o pretnji koja se nadvila nad Evropom. Naoružavanje Nemačke nije slutilo na dobro. Kakve su njene težnje jasno je pokazala svima kada je

pripojila Austriju, a potom okupirala Čehoslovačku. I oficiri i vojnici ispod glasa su, zabrinuto klimajući glavom, govorili o Hitleru i događajima koji su odjednom izgledali krajnje preteći i blizu, tik preko njihovog plota.

Pošto je odslužio vojni rok, ubedio je oca da se pretplate na *Politiku*, te je pratio izveštaje koji su potvrđivali opravdanost njegovih strahova. Često su komšije svraćale predveče na po čašicu rakije i da ga priupitaju za novosti i mišljenje kuda sve to vodi. Bilo je jasno da dolaze smutna vremena. Neizvesnost je unosila nemir i strah u duše seljaka.

Mir i zaborav Veljko je nakratko pronalazio samo u crkvi, u poslu i molitvi, jer beše preuzeo dužnosti crkvenjaka.

Kada je prvog septembra 1939. čuo da je Nemačka ušla u Poljsku, nikome ništa ne govoreći, otišao je do Smederevske Palanke i od čuvenog ikonopisca naručio dve ikone Svetog Nikole.

Posle nešto više od tri meseca posetio ga je ponovo, preuzeo porudžbinu, platio i vratio se kući. Rano ujutru ih je odneo u crkvu i zamolio sveštenika da ih osvešta. Jednu je poklonio crkvi, a drugu poneo kući. Okačio ju je na istočni zid gostinske sobe, uz povike i uzdahe odobravanja sve čeljadi. Otada su Paunovići u crkvi uvek stajali levo od oltara, gde beše postavljena ikona koju je poklonila njihova porodica.

* * *

U Smederevskoj Palanci, koja je samo osamnaest kilometara udaljena od Selevca, Veljko je te jeseni kupio i prekrasnu srebrnu tabakeru. Bio je to redak luksuz koji je sebi priuštio. Strastveni duvandžija uživao je u ritualu motanja cigareta. Voleo je da ima dobar upaljač, lepu tabakeru i maštao o tome kako će u starosti nabaviti najbolju lulu.

– Veljo, šta to danima radiš? – upitala ga je supruga, nadvičajući mu se preko ramena.

Sedeo je na začelju stola i metalnim klinom i malenim čekićem strpljivo gravirao nešto na poklopcu nove, prethodno iscrtane tabakere.

– Nemir i zla slutnja mi ne daju mira. Ne mogu nikako da ih se oslobodim. Sećaš li se kako su naše junice uznemireno mukale kada nas je letos zadesio zemljotres? E, tako i ja predosećam nešto, nešto što ne umem rečima da iskažem... Ovako bar na trenutak uspevam da odagnam crne misli.

– Razumem kako se osećaš, ali i dalje mi nije jasno šta to iscrtavaš... – tiho i stidljivo je izustila Miroslava, koja se i posle toliko vremena pomalo ustručavala pred mužem.

– Pokušavam da po našoj ikoni izrezbarim sveca na ovoj tabakeri.

– Mogu li da vidim?

Čutke joj je pružio predmet i ruku nervozno provukao kroz gustu podužu kosu, koju je češljao prema temenu.

Miroslava je gledala čas u njegovo delo, čas u ikonu na zidu, pa zadivljeno ustvrdila:

– Isti! Nema razlike!

– Ma kakvi isti! Nevešt sam, ali se trudim... Čeka me još mnogo posla da bude bar približno nalik svetom liku. No zima je stegla, slobodnog vremena imam napretek, pa, kô velim, da ne sedim zaludan...

– Ako, ne žuri... – s ljubavlju mu je podilazila.

Kako je već prekinuo započeti posao, Veljko je neko vreme gledao za njom. Duga pletenica pala joj je niz uvek ponosno ispravljena leđa. Struk joj je bio uzak kao da nije rađala. Sve je na njoj bilo upasano, čisto, ispeglano, zategnuto. Kao da je pošla na pijacu, a ne da površi kućne poslove.

* * *

Kada se zaratilo, Veljko je neprestano ponavljao: – Samo, neka je glava na ramenima, pa ćemo sve nekako uz Božju i pomoć našeg Svetog Nikole da preguramo...

Nada Selevčana da će ih neprijatelj zaobići, jer nisu pokraj glavnog puta, brzo se izjalovila. Skoro podjednako udaljeni od Smedereva, Smederevske Palanke i Mladenovca, bili su na meti raznih vojski koje su tuda prolazile. Nemačka uprava bila je u Palanci, ali su i dalje postojali predsednik opštine i dva kmeta u selu, koji su sprovođili njene naredbe. Redovno su uzimali porez i odrezani deo letine. Za porodice je ostajalo vrlo malo, a 1942. godine, koja je bila sušna i nerodna, gotovo ništa.

Paunovići su rešili da ratne godine provedu u Klenovcu, u kolibi u njivama na kraju sela, nastojeći da se nikome ne nađu na putu. Sredili su je i opremili za život u vanrednim uslovima. Što je rat više odmicao, to su Veljko, Miroslava i Milenko bili u većoj opasnosti. Kraj njihove kolibe prolazile su različite vojske: Nemci, četnici, partizani, i svi su navraćali kod njih. Sumnjičili su ih da šuruju sa drugom stranom, pozivali Veljka da im se pridruži, tražili da preda oružje ukoliko ga je sakrio, ili da im makar daju hrane. Žena ih je služila pognute glave, zabrađena maramom, trudeći se da bude što neupadljivija.

Slutili su da cena samovanja i prividnog mira može da postane previsoka. Želeli su da rade na svojoj zemlji kako bi se prehranili, da ostanu po strani i da muške glave ne budu mobilisane. Samo, sudbina je Veljku bila namenila nešto drugo.

4

Početak oktobra 1943. jesen je bila zlatna i topla.

Veljko, Miroslava i Milenko su vreme provodili u gaju zao-
kupljeni poljskim radovima. Radovali su se bogatom rodu šljiva,
grožđa, kukuruza... Gotovo da su zaboravili na ratne nedaće i
loše vesti koje su stizale i do njih. Petogodišnjak je više smetao
no što je pomagao, vrteći se oko nogu oca i majke dok su oni
brali grožđe i praznili prepune korpe u velike drvene kace.

Poslednji zraci sunca trnuli su na zapadu. Senke su započi-
njale ples u granju bagremova. Šuštalalo je pozlačeno lišće.

Iz šume se pojavila dugačka kolona. Supružnici su zastali
i pogledali se. Jedva su se usuđivali da dišu. Dlačice su im se
nakostrešile na vratu. Puškaranje je započelo tako naglo i blizu
da se žena uhvatila za grudi kao da će joj srce stati od straha.
Veljko se osvrnuo nalevo i nadesno, u dva koraka priskočio
sinu, jednom rukom ga uhvatio oko pasa, podigao kao da je
laki opali list sa grane i odneo do prazne kace u obližnjoj staji.
Ubacio ga je unutra i pre nego što je stavio odozgo drveni po-
klopac, obratio mu se glasom koji nije trpeo prigovor:

– Šta god da se desi, ne izlazi odavde. Kad opasnost prođe,
doći ću po tebe!

Iz dečakovog vidokruga se naglo izgubilo, zgrčeno od brige, drago lice. Progutali su ga tama i strah. Mali Milenko se ljutio što ga je otac ostavio samog. Nije mogao da zna da su im životi visili o koncu, ali je naslutio da im pretila opasnost. Drhtao je od zvukova koje nije razumeo. Podjednako su ga plašili mrak i panika koju je primetio kod roditelja. Ipak, trudio se da bude hrabar.

Neprijateljski odredi stezali su obruč i približavali im se. Zbilja je prevazišla maštu.

Kada se sve završilo, strasti se smirile, a njihovi životi vratili u kolotečinu, mnogo puta su prepričavali dešavanja koja su se zbila te večeri.

Malo nakon što su pucnjevi utihnuli, iz šume je istrčalo nekoliko ljudi i projurilo u različitim pravcima. Pred Veljka i Miroslavu iskrsla je krhka i mlada devojka, gotovo još dete. Zgranuto su je gledali, a ona se zanjihala i sručila im se pred noge. Kada su pokušali da je podignu, videli su da je ranjena. Povici goniča su se približili. U trenu su doneli odluku. Uneli su je u kolibu. Čovek je skinuo bombe koje je imala o opasaču i bespomoćno i smeteno pogledao u svoju ženu.

– Stavi ih pod kvočku koja leži na jajima u šupi. Prekrij ih slamom. Budi pažljiv da se koka ne uznemiri i ne raskvoca. – Pratila je njegov uezvereni pogled: – Idi, ne časi! Znam šta ću s njom.

Nije imala kad da zapitkuje i zastajkuje. Podvezala je ranu na butini omladinke. Dala joj je jednu svoju maramu da se poveže i kecelju koja je stajala prebačena preko naslona stolice. Naredila joj je da zavuče ruke u karlicu s brašnom, koju je ostavila na rubu stola tog jutra, prešla joj je brašnjavim prstom preko obraza i stigla da se prekrsti, zazvavši Svetog Nikolu za pomoć, kada je u tesnu prostoriju nahrupilo mnoštvo vojnika s puškama na gotovs.

– Stoj! Ne mrdaj! Gde krijete partizane?! Priznajte ili ćemo sve da vas streljamo zbog pomaganja neprijatelju! – vikali su

unoseći se ženama u lice, uguravši i Veljka unutra i držeći ih na nišanu.

Domaćin nije stigao usta da otvori kada ga je jedan vojnik udario u slabine. Presamitio se od bola i ječeći procedio:

– Pao je mrak, čuli smo pucnje... Samo su seni protrčale kroz kukuruze i nestale. Ovde smo moja žena, sestra i ja.

Novi udarac u bradu oborio ga je na patos. Šutirali su ga teškim vojničkim čizmama sklopčanog na podu.

– Pretresite sve sto puta ako treba, i ne izlazite mi na oči dok zlikovce ne pronađete! – Spremali su se da izađu kada se napolju prolomila strahovita pucnjava. – Pokret! – ciknuo je zapovednik ljutito i pohitao prema vratima. Usput je kundakom udario po glavi već okrvavljenog i obeznanjenog seljaka. Ženu, koja je pritrčala, odgurnuo je tako snažno da je posrnula i pala, oborivši stolicu koja joj se našla na putu.

Bat koraka se brzo udaljio od njih. Miroslava je umila i vratila muža. Ranjenu partizanku, koja je potrošila i poslednji atom snage, poglela je u krevet. Istrčala je iz kuće i sina izvukla iz zaklona. Još uvek uplašena, naredila mu je da spava na tavanu svinjca. Jedva su uspeli da odahnu od olakšanja kada je iza ponoći u kolibu upala partizanska prethodnica.

– Domaćine, ustaj! – zagrmeo je komandir.

Veljko se teturavo i sanjivo podigao s poda, gde je ležao na prostrtoj ponjavi.

– Proverili smo te. Rečeno je da nisi izdajnik. Sakrio si našu ranjenu drugaricu. Može li ona da ostane dan-dva dok se ne oporavi? – pogledao je u domaćina, a pitanje je zazvučalo kao već doneta odluka.

– Neka je, nama ne smeta – kazao je Veljko pomirljivo, nadajući se da je to sve što od njega i njegove porodice očekuje ova druga vojska.

– I samo još nešto... – prisetio se vojnik – jedinica nam je presečena na dva dela. Neprijatelju stiže pojačanje, zaći će našima iza leđa, tamo u Mangulskom kraju nadomak crkve.

Sve će ih pohvatati ako ih neko ne obavesti. Molim te samo još za ovu uslugu. Moraš da im odneseš moju poruku. – Ne čekajući odgovor, seo je za sto, izvadio beležnicu i drvenu olovku, te je pisao brzo, nacrtao skicu, razmislio trenutak, dopisao još nekoliko redaka, savio papir i pružio ga Veljku: – Srećno, družo! Ne idi putevima! Ti si domaći, biraj prečice, čestare i šumarke.

Ovaj je cedulju već stavljao u opanak. Pošao je, pa se vratio, stisnuo ženi šaku i prošaptao:

– Čuvaj se. Pazi na Milenka! Obidi ga kasnije.

Izašao je u mrak posrebrren jakom mesečinom. Išao je sa srcem u petama, a porukom u opanku. Provlačio se po vrzinama, kukuružištima, trnju, šumarcima. Nije imao kad da strahuje za sebe i razmišlja o posledicama svojih dela. Hitao je da prođe zametnim putevima i spase ugrožene živote partizana. Dobrodušan kakav je bio, pomagao je svakome ko je ugrožen. Te večeri mogao je na svoju dušu da primi greh likvidacije maloletne devojke. Neprijateljska vojska jedva bi dočekala potkazivanje, ali mu ni narod ni vlastita savest nikada to ne bi oprostili. Zabrinut, zamišljao je prizor krvavog pokolja partizanske čete. Zbog njegove sporosti mogli su da se ugase brojni životi. Pitao se šta bi po njega bilo gore: smrt ili zarobljeništvo i svakodnevna mučenja...

Stapao se sa senkama i hvatao ritam šuma vetra koji je njihao suve stabljike kukuruza. Dobro je napredovao i radovao se što će uskoro da se vrati u svoju kolibicu. Creva su počela da mu zavijaju jer mu u čitavoj pometnji večera nije pala na um, a sada je osećao i glad i žeđ.

Fijuuu!

Metak je stigao niotkuda.

Udarac je primio u desnu stranu grudi.

„Ko me ugleda? Dođe mi glave?! Partizan? Četnik? Nemač? Bože, koliko je neprijatelja, a ja jedan!“ , brzinom munje proletelo mu je kroz glavu.

Pao je na među. Tvrdu. Čvornovatu. Obraslu čičkom. Dobro se ugruvao i izgrebao.

– Ležim ja – kasnije je pričao mnogo puta – čekam da dođu anđeli i odvedu me pred Svetog Petra da mi presudi šta sam za života zadužio. Međutim, ništa se ne događa... Možda taj drugi svet nije ustrojen baš onako kako smo mi zamišljali, mudrovao sam. Telo mi je bilo teško kao da je od granita. Sve me je bolelo... Otkud sad to?! Zar ne bi trebalo da lebdim? Da se osećam blaženo i lako? – prisećao se pitanja koja su pred njega iskrsavala.

Usudio se da polako podigne ruku i opipa rupu posred grudi. Otvorio je jedno pa drugo oko, ali u mraku nije mogao da vidi ima li krvi koju je očekivao na prstima i prsima.

– Pa zar i na onom svetu čovek mora da se zlopati? – istinski je bio razočaran.

Ubrzo mu je dosadilo to neplanirano izležavanje. Otpuhnuo je i seo. Ispred njega su se pružali livade i puteljak koji je iz gaja vodio do glavnog seoskog puta. Mesečina se nad njim raspršila kao beličasta para iznad tek uzvarenog mleka.

„Dobro je. Ovaj drugi svet je kao odraz u ogledalu onog malopredašnjeg. Bar će sve da mi bude poznato i blisko. Koliko crkvenih knjiga pročitah, a ni reči o svemu ovome... Bože, da ja ne bogohulim?“, našao se u čudu. Još jednom je opipao grudi. U džepu kožuha pronašao je tabakeru. „Mogu li da pripalim?“, zastao je. Izvadio je tabakeru i nastojao da je otvori. Nije gledao u nju, već se stalno osvrtao. Pošto se poklopac opirao, tek tada je na njega obratio pažnju. Voljena srebrna tabakera mu se sva ulubila i deformisala. Čvrsto je zarobila metak, koji je bio manji od njegovog nokta. „Nisam znao da je ovolicki“, odmahnuo je u neverici glavom. Položio je ruku na grudi i pratio otkucaje srca koji su postajali ujednačeni. Onda je poskočio i uzviknuo:

– Živ sam! Sveti Nikola, ti me sačuva!

Kada se radost stišala, postao je svestan opasnosti koja mu je pretila, pa je nastavio put zbog zadatka što ga je umalo koštao glave i tako spasio partizane kojima je doturio poruku.

Milenko, rođaci, pa i komšije, tu su priču dopunjavali, prekrajali, zavisno od društva i mesta gde su je pripovedali, ali se ona uvek završavala salvama smeha i zadirivanjem. Veljko je znao da će ga ona nadživeti.

5

Milenko je sedeo uz prozor, nalakćen na mali sto. Pramičci sećanja na oca još uvek su mu se vrzmali po glavi. Blag osmeh mu je titrao na usnama.

„Nema boljeg načina da se otpočne današnji dan“, zadovoljno je pomislio. Kada je spolja začuo glasove, ustao je i izašao na trem.

Zora je četkicom umočenom u malina-crvenu prebojila nebo na istoku. Pošao je prema kapiji kroz koju se njegov unuk spremao da izađe, dok ga je Nevenka ispraćala. Kada su ga ugledali, zastali su i sačekali ga.

– Deda, ne žuri! Klizavo je! Pazi se! – zabrinuto je podviknuo Dobrica.

– Kud izađe u papučama! – prekorila ga je snaja.

– Čuh vas, pa rekoh da ispratim domaćina... – pravdao se.

– Ako, lepo, evo, sačekaću... – osmehnuo mu se mladi čovek držeći se obema rukama za ručke tkane torbe prebačene preko ramena.

Milenko mu je prišao i čušnuo mu u ruku crvenu novčanicu:

– Da daruješ ikonu.

– Onu našu – osmehnuo mu se unuk.

– Dabome, našu. A sad kreni, neću više da te zadržavam. Uskoro će početi služba. Srećno ti bilo! Jesi li sve poneo? – pokušavao je da zaviri u torbu.

– Jesam, ne brini, mati je sve spakovala. Eto mene brzo... – potapšao je dedu po ramenu i bodrim korakom izašao na put.

Nevenka i Milenko su neko vreme stajali i ćutke gledali za njim. Gotovo istovremeno su se stresli i okrenuli prema kući.

– Uhvati me podruku, da se ne oklizneš...

– Nisam mali, sam ću!

– Ali... – pokušala je da se pobuni i pridržala ga za lakat.

– Hajde ti, snajo, svojim poslom, a ja ću svojim... – otrgao se i pošao ispred nje.

„Dobro je te se toplo obukoh“, trljao je šake pružene iznad šporeta u velikoj sobi. Lonac u kome se krčkala posna sarma spustio je na crep. Seo je u svoju omiljenu naslonjaču. Osećao je uzbuđenje zbog skorog dolaska gostiju. Uzeo je daljinski upravljač i uključio televizor.

Usredsredio se na prilog koji je bio u toku.

„Slavljenje slave je isključivo srpski običaj. Svaki dom ima svog sveca zaštitnika. Običaj je nastao pre deset vekova, ukorenio se u našem narodu i opstao do dana današnjeg. Srbin je slavu sačuvao i pod petovekovnim ropstvom pod Turcima, slavio ju je i u vojničkom rovu, uz malu sveću i šaku pšenice, u logoru, izbeglištvu i iseljeništvu. U dobru i u zlu zazivao je ime svog sveca zaštitnika. Obraćao mu se s verom da će ga zaštititi i zastupati kod Gospoda.

Svaka porodica je, kao deo crkve, mala crkva. Slava je običaj koji nas drži na okupu u njenom, ali i krugu šire zajednice sa istim zaštitnikom. Često je mesto imalo crkvu koja se zvala po svetitelju kog je slavilo celo pleme. No ukoliko bi se jedna porodica odselila, ona bi nosila svoju ikonu i u novoj sredini slavila porodičnu slavu...“, slikovito je pripovedao novinar dok su uz njegovu priču išli snimci spoljašnjosti i unutrašnjosti najvećih srpskih svetinja.

– Sedi nakratko, Nevenka, i pogledaj, upravo pričaju o značaju slave i kako se ona obeležava.

– Ih, kô da ja to ne znam, pa treba oni da mi objasne – odmahнула je glavom, ali ga je ipak poslušala.

„Odajući počast svecu, mi slavimo svog zastupnika pred Bogom, a istovremeno se sećamo svojih predaka koji su tog istog svetitelja slavili pre nas. Kaže se: gde je Srbin – tu je slava. Onog trenutka kada se formira nova porodica – započinje se sa slavljenjem u toj novoj kući.

Za slavljenje slave neophodno je da se ima: sveća, slavski kolač, koljivo, vino, ulje za kandilo, tamjan i ikona.

Sveti Nikola je najrasprostranjenija slava u našem narodu. Umemo da kažemo da polovina nas slavi, a druga polovina dolazi u goste. Sveti Nikola pada u vreme božićnog posta, te je posna slava. Nepromenjenog je datuma. Po novom kalendaru obeležava se devetnaestog decembra, na dan kada se 343. godine Sveti Nikola upokojio...“

Oboje su se istovremeno prekrstili na pomen imena njihovog sveca zaštitnika. Kada je počeo jutarnji dnevnik, Milenko je nastavio da gleda, a domaćica se okrenula drugim poslovima.

6

Čuo je Nevenku kad je u hodniku spustila prazne kante u kojima je nosila mlaku vodu da napoji krave. Ušla je žurno i pogledala po sobi kao da očekuje da je još neko tu.

– Idem da sklonim obuću i sudove, ne mogu da ti opišem koji je krš čim uđeš u kuću. A i sama sam se pobrinula da se samo uveća – otpuhnula je nezadovoljno. – Evo ti mlin, jutros sam ga napunila...

Milenko je pružio ruku, primio ručnu vodenicu i počeo da okreće ručku.

„Možda robujemo starim navikama, ali ona koju kupimo gotovu nema ni miris ni ukus. Nijednu jutros nisam popio...“

Kao da mu čita misli, Nevenka ga je još s vrata upitala:

– Hoćeš li da ti skuvam kafu?

– Jedino ako ćeš mi se pridružiti – nije hteo da je pije sam.

– Imam mnogo posla, ja ću malo kasnije...

– Onda ću i ja tada... Evo, samleo sam sve. Ako treba još, daj...

– Neka, kasnije ćemo... Nego, gde su svi? – namrštila se.

Utom je u sobu ušla Mila. Vedro im je prišla, zagrlila ih i izljubila:

– Srećna slava!

– Hvala, i tebi, snajka – odgovorili su joj.

– Šta prvo treba da uradim?

– Postavi da doručujemo. Dobrica samo što nije stigao iz crkve. Hajde da uhvatimo red, pa ćemo polako jedno po jedno – uzvratila je svekrva.

Kako ga je spomenula, sin je ušao rumen i nasmejan. Skinuo je torbu i svukao jaknu:

– Evo i mene!

Nevenka je iz tkanice izvadila slavski kolač uvijen u novu belu krpju. Stavila ga je u kesu da se ne suši i odnela u sobu u kojoj su primali goste. Mila je nakon doručka raspremila sobe i opeglanim stolnjacima od damasta belim kao sneg prekrila spojene stolove, a ćilimima klupe. Danica, koja je prethodne večeri doputovala iz Beograda, ustala je nešto kasnije. Sela je i s ljubavlju posmatrala brata, koji je leškario u krevetu i igrao se brodićem. Njega mu je od novina napravio Milenko. Uzvrpoljio se jer niko dugo nije obraćao pažnju na njega.

– Meni je dosadno.

– Jesi li gladan? Dođi da jedemo zajedno – nežno mu se obratila sestra.

– Nisam gladan. Dosadno mi je.

Sestra mu je dala da gricka posnu kiflicu.

– 'Odi, ti, čedo, kod mene – pozvao ga je Milenko. – Ja sam jedini zaludan u ovoj kući. Mogu bar naše mezimče malo da zabavim.

Nenad je pružio ruke, na šta je Danica ustala, uzela ga u naručje i odnela pradedi na krilo.

Milenko se najbolje opuštao uz Nenada. Mnogo vremena provodili su zajedno. Uspevao je da se spusti na njegov nivo i da ga rasonodi igrajući se s njim i pričajući mu neobične priče. Prilagođavao ih je i menjao u skladu sa mališanovim uzrastom. Dešavalo se ponekad da ga pripovedanje ponese, pa da ode